

Invoer van bijen: bron van nieuwe parasieten en ziekteverwekkers

Na haar intrede heeft de snelle verspreiding van de varroamijt velen verrast. Uit angst voor herhaling van zoiets werden er jarenlang nauwelijks importvergunningen aangevraagd. Ondertussen is men nonchalant en ook onverschilliger geworden. Menig imker probeert de door de varroamijt veroorzaakte verliezen aan bijenvolken goed te maken door het aankopen van koninginnen uit het buitenland. Anderen willen een varroatolerante bij creëren door eigen teeltinspanningen met bijen van elders. Men vergeet daarbij dat er vele mogelijke parasieten en ziekteverwekkers zijn, die even gevaarlijk zijn als de varroamijt. Hieronder een opsomming.

Tropilaeleps-mijten niet beter dan varroa

In Zuid-Oost Azië is een andere parasiet, de tropilaeleps-mijt van de daar inheemse reuzenbij (*Apis dorsata*) overgestapt naar de ingevoerde Europese bij. Daar brengt ze een schade teweeg die te vergelijken is met het door de varroamijt veroorzaakte probleem. In tegenstelling met de varroamijt kan ze weliswaar niet lang in een volk zonder broed overleven, maar ze heeft wel buiten het volk goede overlevingskansen.

Tracheënmijten grotere ziekteverwekkers

De tracheënmijt, *Acarapis woodi*, was in de eerste helft van de twintigste eeuw voor een aanzienlijke schade in Zuid Duitsland en andere delen van Europa verantwoordelijk - net zoals momenteel de varroamijt. Pas sinds men een juiste biologische bestrijding heeft gevonden is de mijt praktisch ongevaarlijk geworden. Daarentegen tonen schades en verliezen in Noord-Amerika aan dat er daar een wezenlijk pathogener (meer ziekmakend) type van deze mijt schijnt te zijn, mogelijk in gezelschap van secundaire ziekteverwekkers.

Een nieuweling: de 'kleine bijenkastkever'

De kleine bijenkastkever is een extra gevaar bij invoer van bijen uit Noord-Amerika. De in Afrika tamelijk onschadelijke kever heeft vooral in het zuiden van de VS tot aanzienlijke volksverliezen geleid. De discussie of deze tropische kever in koudere klimaten kan doordringen, heeft hij door zijn verspreiding in de noordelijke VS zelf beslecht.

Nauwelijks aantoonbare virussen

Virussen zijn een groep ziekteverwekkers waarvan veel imkers zich moeilijk een beeld kunnen vormen. Toch spelen ze bij veel ziekten een belangrijke rol. Hun schadelijke uitwerking wordt vaak pas zichtbaar als de volken ten onder gaan. De schade die het virus heeft toegebracht wordt dikwijls door een andere ziekteverwekker vertroebeld. Vaak wordt een virus pas actief bij de aanwezigheid van een andere ziekteverwekker of parasiet. Zo was het 'acute verlamningsvirus' al lang voor het optreden van de varroamijt wijd verspreid zonder schade te veroorzaken. Bijen stierven slechts als ze er kunstmatig mee werden besmet. Deze manier van overdragen wordt inmiddels door de varroamijt uitgevoerd. Het 'acute verlamningsvirus' is naast het 'langzame verlamningsvirus' en het 'misvormde vleugelvirus' van wezenlijke betekenis voor de schade die de varroamijt veroorzaakt.

Is het Kasjmir virus een gevaar?

Een dergelijke rol kan het Kasjmir bijenvirus ook spelen. Het is tot nu toe voornamelijk in Australië en Nieuw-Zeeland verspreid, waar de varroamijt nog niet overal voorkomt. In de VS zou het naast de varroamijt door het gehele land verspreid zijn zonder schade teweeg te brengen. In hoeverre het virus daar de ziektewekkendheid van de tracheënmijt beïnvloedt is niet duidelijk. Ook in Europa is het virus aanwezig. Men heeft het in een bepaalde streek van Spanje aangetoond. Uit onderzoek van het dierengezondheidsinstituut van Freiburg blijkt dat deze virussen in Duitsland nog niet verspreid zijn. Uiterste voorzichtigheid is daarom geboden. Het in Duitsland ruim verspreide zakbroedvirus heeft nog nooit tot een epidemie geleid. Daartegenover heeft de in Thailand ontdekte variant (Thai-zakbroedvirus) in Azië een vernietigende uitwerking.

Overige tot nu onbekende ziekteverwekkers

De hier besproken ziekteverwekkers vertegenwoordigen slechts een klein deel van de mogelijke ziektekiemen en parasieten. Vermoedelijk zijn velen nog niet eens bekend, want honingbijen hebben in de loop van hun ontwikkeling weerstand tegen de plaatselijk voorkomende ziekteverwekkers opgebouwd. Als bijen evenwel over grote afstanden

vervoerd worden, veranderen de uitwendige omstandigheden. Daardoor wordt het evenwicht dat er is tussen de ziekteverwekkers en parasieten enerzijds en het bijenvolk anderzijds verstoord.

Gevaarlijke invoer van bijen en de wetgeving

Een bijzonder gevaar vormen de importen uit ver verwijderde gebieden, vooral die van overzee. Hoewel elk jaar een groter aantal bijenzwermen, direct of indirect (vanuit andere EU-landen) uit Noord-Amerika worden ingevoerd, lijkt geen van de hier genoemde ziekteverwekkers ons tot nu toe langs deze weg bereikt te hebben. Men kan van geluk of toeval spreken. Maar kan men het voor de toekomst uitsluiten? Onze wetgeving (De diergezondheidswet voor de interne markt van 10 augustus 1999) laat

36 slechts in zeer beperkte mate beperkingen bij het invoeren van dieren toe. Binnen de interne markt, dat wil zeggen tussen de landen van de Europese Gemeenschap, wordt alleen een algemene gezondheidsverklaring met betrekking tot het voorkomen van Amerikaans vuilbroed op de plaats van herkomst verlangd. Voor de invoer vanuit een ander land, dat wil zeggen van buiten de EG, is dit tot nu toe ook voldoende. De afzonderlijke landen kunnen ook voorschrijven dat het gebied van herkomst, naast Amerikaans vuilbroed, ook vrij moet zijn van van Europees vuilbroed, tracheën- en varroamijten. Met het beperken van de toelatingseisen tot deze paar ziekteverwekkers onderscheiden wij ons wezenlijk van andere landen zoals de VS, Canada en Nieuw Zeeland.

De 'honingbij' is een bijzonder geval

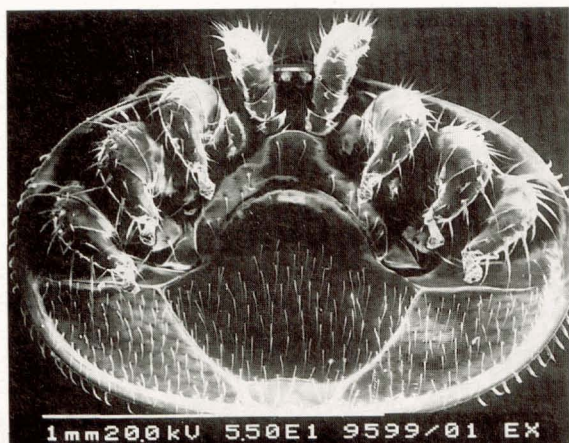
Zelfs als de nog open rechtspositionele problemen zijn opgelost, is het bijenvolk nog niet te vergelijken met andere dieren die in de landbouweconomie een rol spelen. Honingbijen kan men niet in een stal of op

een weiland houden. Haar vliegbereik van 3 km leidt tot een snelle verspreiding van ziekten, zodat de gebruikelijke veterinaire politionele maatregelen zoals vervoersverboden en quarantaine bepalingen nauwelijks van invloed zijn. Een binnengehaalde ziekteverwekker of parasiet is daarmee nauwelijks te bestrijden. Volken van honingbijen bieden parasieten en ziekteverwekkers een zeer stabiel milieu zodat zelfs tropische ziekten zonder grote problemen in het gematigde klimaat kunnen overleven. Herinneren wij ons de begintijd van de varroatose. De Hessische veterinaire overheid discussieerde nog over het doden van bijenvolken in gebieden waar men de varroamijt vermoedde toen de mijt allang grote delen van Zuid Duitsland veroverd had.

Grote schade voor de natuur

Honingbijen zijn wilde dieren die slechts gedeeltelijk gedomesticeerd zijn. Ze leveren aan het ecologische evenwicht van de natuur een wezenlijke bijdrage, vooral als bestuiver. Een verzwakking van het bestand aan honingbijen heeft een directe uitwerking op het milieu. Met het in gevaar brengen van de honingbij onttrekt men niet alleen 100.000 Duitse imkers een belangrijke bron van inkomsten, maar men brengt men ook de landbouweconomie en vooral de natuur een niet te herstellen schade toe. De invoer van honingbijen uit verre streken zou niet toegelaten moeten worden. De imker zelf zou uit zorg voor de gezondheid van zijn bijen daarvan af moeten zien.

Oorspronkelijk artikel: *Bienenimporte: Quelle neuer Parasiten und Krankheitserreger* door Dr. Wolfgang Ritter, ADIZ/db/IF, 2000(1): 10, vertaald en bewerkt door M.J. van Iersel.

Twee foto's opgenomen door middel van de electronenmicroscop van de varroamijt. Foto's: G. Ruiter